

Marby nya kyrka

Restaurering av kors 2004

Marby 1:21, Marby socken, Åre kommun

Sara Bäckman

RAPPORT – JAMTLI 2011:1
ISSN 1654-2045

Utgivning och distribution:

Jamtli

Box 709

831 28 Östersund

Tel 063-15 01 00

Fax 063- 10 61 68

© Jamtli 2011

Allt kartmaterial från GSD-Fastighetskartan © Lantmäteriverket
Ärende nr MS2006/02204

Omslagsbilder: Marby kyrkas kors

Foto: Jamtli

Redigering och layout framsida: Lena Ljungkvist, Jamtli Förlag

ISSN 1654-2045

Innehållsförteckning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
INLEDNING	3
KARTA	5
BAKGRUND.....	6
ANTIKVARISKT STÄLLNINGSTAGANDE.....	7
GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER	8
UPPGIFTER OM KONSTRUKTION.....	8
BEFINTLIGT UTSEENDE OCH SKADOR	8
ÅTGÄRDER.....	8
BILDER	9
BILAGA	14

Inledning

Länsstyrelsen i Jämtlands län gav 2004-08-04 tillstånd till restaurering av korset på Marby nya kyrka (länsstyrelsen dnr 433-4217-04).

Antikvarisk kontroll och dokumentation har utförts av Christina Persson, Jämtli. Besöksprotokoll, fotografier, ritningar och andra handlingar som rör upprustningen finns i läns museets arkiv. Filmerna har nummer: JLm 05m113 och Jlm05m15.

Östersund den 31 januari 2011

Sara Bäckman
Antikvarie

Fastighetsuppgifter m.m.

Objekt Marby kyrka
Dnr Jamtli 271/2003 F8A
Dnr LST 433-4217-04
Fastighet Marby 1:21
Uppdragsgivare Hallen-Marby kyrkliga samfällighet

Entreprenör Bertil Kirvall, (träkorset)
0643-211 02

Bye Plåtslageri (plåtarbetena)
Ytterån 2390
830 44 NÄLDEN
0640 - 221 60

Per Halvarsson (förgyllning)
Halvarsson måleriateljé AB
Åsmundgården 135
830 30 LIT
070-348 07 56, 0642-10573

Antikvarie Jamtli
Box 709
831 28 Östersund

kontaktperson:
Sara Bäckman
063-15 03 34

Karta

Ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket. Ärende nr MS2006/02204

Bakgrund

Marby nya kyrka uppfördes åren 1863-1866 på en ny plats någon kilometer från den medeltida kyrkan. Arkitekt var Abraham Rafael Ulric Petterson och byggmästare Johan Nordell. Kyrkans sedan byggnadstiden föga förändrade exteriör är en god representant för den nyklassicistiska sockenkyrkan. Drag av nyrenässans och medeltidsinspiration finns i detaljerna.

Kyrkan är en sadeltaksklädd träbyggnad med tvåkupigt taktegel, ett torn i väster och sakristia i öster. Fasaden är gulputsad. Fönsterbågar och fönsterkarmar är målade i en grå kulör med solbänkar av plåt. Kyrkans tak var innan klätt med stickspån som ersattes 1915 av taktegel. Spånen behölls under tegelpannorna fram till 1975 då en omläggning gjordes. 1943 kalkades kyrkan om utvändigt och 1995 genomgick hela kyrkan en utvändigt och invändigt restaurering.

Interiören har en väl sammanhållen prägel av nyklassicismens stilideal och färgsättning. Inredningen är bevarad från byggnadstiden såsom läktare, läktarbarriär, predikstol, altaruppsats, altarring, nummertavlor och bänkkvarter, med några få förändringar av bänkkvarteren samt korbänkarna. Kyrkan är en av de få som har bänkkvarter som fortfarande ansluter mot västväggen. De få moderna tillägg som finns i form av orgelfasaden från 1945, dopaltaret framför den igensatta norra portalen och vindfånget framför södra portalen, stör inte kyrkorummets helhetsintryck.

Kyrkan restaurerades senast 1995. Skador på spirans tak åtgärdades och plåten rengjordes och målades, korset åtgärdades dock inte. En besiktning av korset och korsfoten gjorde 1975 inför en upprustning. Förgyllningen bedömdes vara i gott skick liksom virket i spiran och korsfoten. Uppgifter om eller när korset och korsfoten har renoverats finns inte i museets arkiv.

Antikvariskt ställningstagande.

Korset var i ett sådant skick att en rekonstruktion av korset var lämpligast. Församlingen tog med hjälp av snickare, plåtslagare och målare fram ett förslag för nytillverkning av kors, korsfot samt förgyllning. Förslaget innehöll en uppmätning av korset, foton, en beskrivning av korsets utseende och konstruktion samt vilka skador som finns och hur de var tänkta att åtgärdas.

Jamtli träffade på våren 2003 representanter från församlingen vid kyrkan för ett samråd om förslaget. De föreslagna åtgärderna ansågs vara acceptabla ur kulturhistorisk synpunkt. En förändring gjordes i plåttäckningen där kanten falsades istället för att nitas.

Kyrkan omfattas av skydd enligt Kulturminneslagen och länsstyrelsen gav tillstånd för åtgärden.

Genomförda åtgärder

Uppgifter om konstruktion

Korset består av en träkärna av en fyrskuren stolpe (se uppmätning bild 1). Korsfoten har en stomme av sågade brädor. Stolpen går genom korsfoten och ner i spiran. Stolpens nedre del är fyra brädor påspikade som en låda, vilken är förankrad i fyra reglar inne i spiran. Stocken är skarvad på mitten, skarven är fäst med bandjärn som bultats fast. När korset togs ner sågades stolpen av. Korset och korsfoten är klädda med falsad kopparplåt som är förgylld.

Befintligt utseende och skador

I december 2002 vek sig korset på västtornet vid skarven mellan den ca 2,24 m höga korsstammen och den kraftigt profilerade, ca 0,98 m höga, korsfoten pga rötskador. Rötskador fanns i stora delar av konstruktionen. I plåtskarven mellan korset och korsfoten har vatten trängt in. Församlingen kontaktade museet för att diskutera hur korset lämpligast skulle åtgärdas. Korset och foten togs ner för att inte orsaka skada på människa och kyrkobyggnad. Det fanns en del sprickor i kopparplåten och plåten hade lagats på flera ställen, bl a i skarvarna, med kopparplåt som var fäst med popnitar. Förgyllningen var delvis bortfallen. Kopparplåten bedömdes vara i för dåligt skick för att återanvändas. Rötskadorna i korsets och korsfotens träkärnor var så stora att det var lämpligast att nyttillverka korset med det gamla korset som förlaga.

Åtgärder

Ny träkärna tillverkades av tätvuxen furu. Korset och fotens stomme av trä utfördes som kopior på befintliga. Träkärnan kläddes in med kopparplåt som förgylldes. Kopparplåten falsades i skarvarna vid nyttillverkningen. På det äldre korset var plåten spikat i kanterna och ej överlappande. Plåt hade tidigare ett flertal gånger lagats med överlappande plåt som spikats fast. Plåten hade försetts med en fot för att träs över den kvarsittande plåtsockeln för att förhindra läckage. Denna del har målats svart. Hantverkarna har skrivit in sitt namn med blyertspenna på träkärnan under plåten.

Åskledaren placerades en bit ner för att inte sticka upp över korset. Mellan åskledarens fäste och kopparplåten ligger en gummitätning för att förhindra uppkomsten av rost på kopparplåten.

Bilder

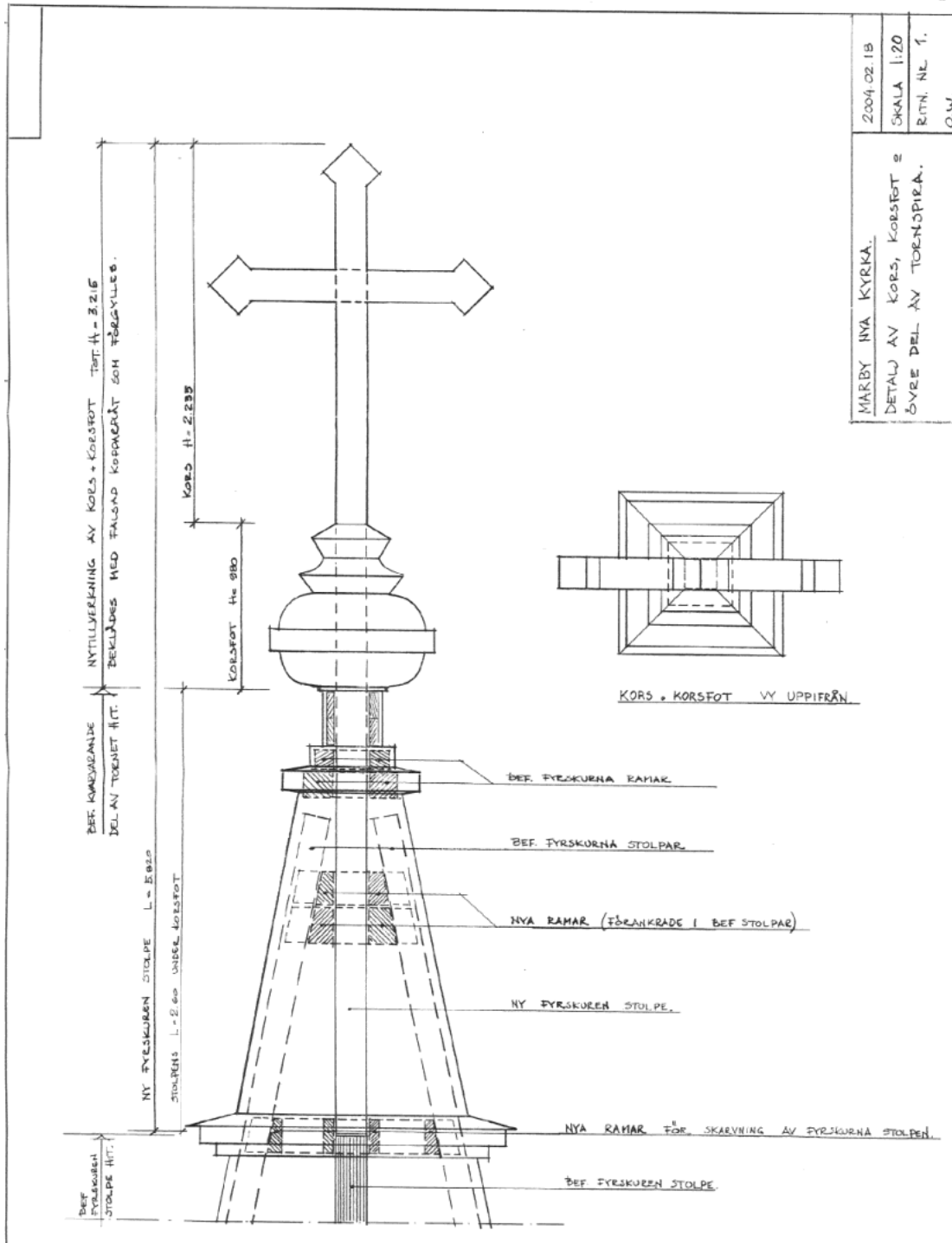

Bild 1: Uppmätning av korset 2009.

Bild 2-3: Korset monterat efter restaurering.

Bild 4: Kyrkobyggnaden.

Bild 5: Korsgloben nedmonteras innan restaurering.

Bild 6: Korsglobens plåtintäckning innan restaurering.

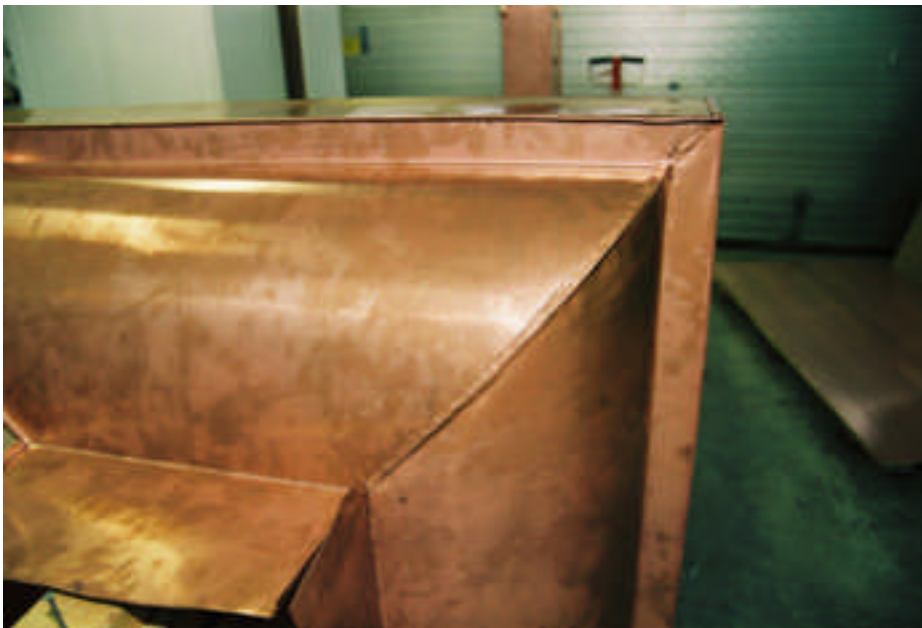

Bild7: Korsglobens plåtinteckning efter restaurering.

Bild8: Korsgloben efter restaurering.

Bild 9: Kort notis i Östersundsposten den 27 maj 2005.

Bilaga

RAPPORTSERIE – JAMTLI, 2011

ISSN 1654-2045

2011:1 Restaurering av korsglob, Marby nya kyrka 2004
Sara Bäckman